

особи, вчинені неповнолітніми. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 35–47.

5. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від від 06.12.2017 № 2227-VIII. ЛІГА-360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T172227?an=1>.

Папуніцька Карина Миколаївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник: завідувач кафедри
кримінології та кримінально-
виконавчого права Національної академії
внутрішніх справ ***Левченко Ю.О.***

ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглянуто питання присвячені запобігання рецидивної злочинності в межах пробації в Україні. Надано перелік змін щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності. Визначено послідовність механізму функціонування інституту пробації щодо протидії рецидивної злочинності.

Ключові слова: рецидив, запобігання, пробація, ресоціалізація, засуджений, адаптація, покарання.

Annotation. The article discusses issues related to the prevention of recidivism within probation in Ukraine. A list of changes in the development of the probation system, increasing the alternatives of imprisonment and creating conditions to reduce recidivism is provided. There is determined the sequence of the mechanism of functioning of the institution of probation on counteraction to recidivism is determined.

Key words: relapse, prevention, probation, resocialization, convict, adaptation, punishment.

Соціальна адаптація осіб, звільнених від відбування покарання, є одним із важливих напрямів не тільки профілактики вчинення нових злочинів цією категорією осіб, а й профілактики злочинності в цілому.

На сьогоднішній день основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених кримінально-виконавчий кодекс України визнає виконання та відбування покарання, суспільно корисну працю, соціально-виховну роботу, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив, а також пробацію (ч. 3 ст. 6) [1].

Заходи пенітенціарної пробації здійснюються органом пробації за місцем, яке обрав засуджений для проживання після звільнення, на підставі звернення адміністрації установи виконання покарань шляхом залучення органів соціального патронажу. За зверненням адміністрації установи орган пробації за обраним місцем проживання засудженого після звільнення спільно з державними органами та органами місцевого самоврядування сприяє засудженим, які готуються до звільнення, у:

- визначенні місця проживання після звільнення;
- влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених;
- госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги;
- працевлаштуванні працездатних осіб.[2]

У результаті аналізу досвіду закордонних країн варто зазначити, що пробація як захід боротьби з рецидивом є одним із найефективніших засобів, який здійснюється за трьома напрямками: 1) підвищення ефективності призначення та виконання покарань; 2) сприяння процесу ресоціалізації осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; 3) організація належного соціального контролю за особами, схильними до повторних злочинів [3].

Якщо говорити про ув'язнених, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі, то до закінчення встановленого строку уповноваженим суб'єктам центру пробації має бути забезпечений доступ до засуджених, які перебувають у в'язниці, щоб допомогти їм підготуватися до звільнення і спланувати наступний контроль за ними для здійснення безперервного контролю і продовження виховної роботи, яка здійснювалася під час тюремного ув'язнення. Допомога передусім стосується сприяння у вирішенні життєвих проблем, зокрема тих, які послужили причинами й умовами скоєння злочину.

Вирішити проблему соціальної інтеграції правопорушника частково спроможні й заходи, спрямовані на подолання стійкості його злочинної поведінки завдяки активним виховним діям (наприклад, докладання зусиль для подолання правової необізнаності; проведення лекцій щодо негативного впливу шкідливих звичок на організм людини тощо). Також важливим аспектом є надання допомоги, консультацій та інформації сім'ям засуджених, для створення сприятливих умов для соціальної адаптації осіб, які відбули покарання в місцях позбавлення волі. Важливим заходом ресоціалізації засуджених є інститут пенітенціарної пробації, сутність якого полягає в підготовці осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання.

У даному контексті необхідним є встановлення соціального патронажу, а саме надання допомоги звільненим шляхом здійснення комплексу правових, економічних, організаційних, психологічних,

соціальних та інших заходів, органами праці та соціального захисту населення, соціальною службою для сім'ї, дітей та молоді, органами та закладами охорони здоров'я.

Організація належного соціального контролю за особами, схильними до повторних злочинів, досягається завдяки такому складнику пробації, як нагляд. Нагляд варто розглядати не лише як контроль за засудженими, але і як засіб консультування правопорушників, надання їм допомоги або створення мотивації. За можливості, нагляд має поєднуватися з іншими заходами, наприклад, з навчанням, професійною підготовкою, працевлаштуванням та лікуванням. Нагляд може здійснюватися не тільки після винесення обвинувального вироку, а й до, під час або після судового розгляду, а також після звільнення особи, щоб забезпечити дотримання правопорушником покладених на нього обов'язків або умов. Такі дії здатні скоротити ризик вчинення нового правопорушення, завдання серйозної шкоди. [4]

Міністерством юстиції розроблено проекти законів щодо розвитку системи пробації, збільшення альтернатив позбавленню волі та створення умов для зниження рецидивної злочинності, які у квітні цього року зареєстровані Верховною Радою України (реєстр. №№ 5359 та 5360). Завдяки зміні карального підходу на ресоціалізаційний засуджений не втрачатиме роботу, сімейні відносини та соціальні зв'язки. Як наслідок – зменшиться вплив факторів, що спонукають до вчинення кримінальних правопорушень. Зазначені законопроекти передбачають наступні законодавчі зміни: запровадження пробаційного нагляду, як виду покарання без ізоляції від суспільства, та скасування обмеження волі – призначатиметься за ненасильницькі злочини як основне, так і додаткове покарання, передбачає покладення на особу різних обов'язків залежно від її життєвої ситуації (влаштуватись на роботу, пройти пробаційну програму (корекцію поведінки) та ін.); застосування арешту як виду покарання тільки до засуджених військовослужбовців; удосконалення виконання покарання у виді штрафу (збільшення строку розстрочки виплати штрафу); розширення та удосконалення застосування громадських робіт та звільнення від відбування покарання з випробуванням – таким чином, засуджені залишатимуться у суспільстві і матимуть можливість компенсувати завдану ними шкоду; запровадження застосування електронного моніторингу без ізоляції від суспільства – електронні засоби контролю у вигляді електронних браслетів застосовуватимуться як додатковий обов'язок в межах пробаційного нагляду та умовно-дострокового звільнення; вдосконалення порядку застосування запобіжних заходів у виді тримання під вартою; впровадження автоматизованої оцінки ризику вчинення повторного правопорушення – оцінка дозволяє визначити основні фактори у житті особи, які сприяють вчиненню злочинів, та побудувати роботу з засудженими, спрямовану на подолання таких факторів; створення мультирежимних

установ із секторами різних рівнів безпеки (для економії видатків), також можуть створюватися сектори для тримання осіб, узятих під варту, що сприятиме вирішенню проблеми переповненості СІЗО; покращення умов перебування у слідчих ізоляторах осіб, узятих під варту, завдяки можливості надання платних послуг з поліпшених побутових умов та харчування, можливості доступу до глобальної мережі Інтернет, зміні порядку надання побачень. [5]

Загалом, запровадження пробації зменшує навантаження на кримінально-виконавчу систему та попереджає криміналізацію особистості. Вбачається, що такі заходи виховного впливу пробації, як нагляд та надання необхідної допомоги, здатні протидіяти злочинності, оскільки спрямовані на виправлення особи та її відмову від вчинення нових правопорушень. Одним із варіантів вирішення даної проблеми та зниження рецидивної злочинності в країні може бути доповнення переліку видів покарань, альтернативних позбавленню волі, та інших заходів кримінально-правового характеру, удосконалення роботи та функціонування органів пробації; зосередження уваги на підготовці кваліфікованих кадрів та налагодження плідної співпраці органів пробації та органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадськості та волонтерів. Інститут пробації є прогресивною системою впливу на засудженого без застосування покарання у вигляді позбавлення волі, що в свою чергу повинно призвести до ресоціалізації засудженого, зниження рецидиву злочинів та, разом з тим, до зниження навантаження на правоохоронні органи та пенітенціарні установи.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : закон України від 23.01.2004 № 1129-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. Ст. 21.
2. Закон України «Про пробацію» від 05.02.2015. ст.11.
3. Богатирьова О.І. Пробація як перспективний напрям політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. Політика у сфері боротьби зі злочинністю. Івано-Франківськ, 2014. С. 274–276.
4. Європейські правила пробації. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи від 20 січня 2010 р. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні : монографія / О.І. Богатирьова. Київ : ВД «Дакор», 2013. 368 с.
5. Державна кримінально-виконавча служба України. URL: <https://kvs.gov.ua/new/note/10769/>.